

je nadaljeval svoje delo v korist stanu in narodu. Dne 7. avgusta istega leta ga vidimo zopet na glavni skupščini »Zaveze«, kjer je podrobno govoril o § 1. državnega šolskega zakona, ki ga je podal in razložil ne oziraje se na politične tendence in opirajoč se zgolj na pravico, demokratizem in ljubezen do bližnjega. (»Učit. Tov.« 1910., št. 32.). Zdej med tovariši, zdej v poslanski zbornici, pa zopet tam med delavskimi masami, nikdar ni miroval, hodil od trpina do trpina, ga krepil in vzpodbujal k delu, zagotavljajoč mu spas in lepšo bodočnost. Poleg učit. stanu se je zavzel predvsem za idrijsko delavstvo, kar je storil že v prvi dež-zbornici seji. L. 1910. je interpeliral v zbornici za preskrbo dovoljnih delavskih stanovanj (»Učit. Tov.« 1910., št. 9.); leta 1912. pa za pravično razdelitev delavskih doklad, kjer je med drugim izjavil: »Idrijski delavec in kranjski učitelj, to sta dva faktorja, ki sta zapostavljena in ne moreta priti do svojih pravic, in le čuditi se je, da ta dva faktorja vztrajata in da sta nepodkupljiva v veliki svoji večini. Tema dve ma veljaj danes moje iskreno priznanje in spoštovanje, zakaj prepričan sem, da iz takih elementov, ki so vajeni trpljenja in pomanjkanja, a ki ne klonijo nobeni sili, zraste nov rod, ki nam zagotovi lepšo bodočnost.« (»Učit. Tov.« 1912., št. 8.). Tako globoko je mislil in čutil je Gangl, ki je poznal bedo in pomanjkanje teh dveh stanov.

Vsakokrat, kadar je le prestopil prag deželne zbornice, je prišel z novimi predlogi. V seji dne 24. septembra l. 1913. je zahteval izpremembo § 23., točka 3. zak. o šolskem nadzorstvu (v prilog pasivne volilne pravice učitelja). (»Učit. Tov.« 1913., št. 39.). Istega leta je sestavil tudi znamenito spomenico o položaju kranjskega učiteljstva »Dejanja govore!«, kjer je v podrobnostih naslikal in predložil javnosti vse krivice, trpljenja in muke, ki jih je moralo prestati napredno kranjsko učiteljstvo pod takratnim klerikalnim režimom. Brošura je vzbujala splošno zanimanje in sočutje nad preganjanjem učiteljstva ter je bila tudi prevedena na druge jezike. Dne 2. marca 1914 vidimo tega pionirja in apostola kranjskega učiteljskega vnovič v zbornici med poslanci, kjer je obširno in temeljito obravnaval novi osnovnošolski zakon, ki je bil takrat v projektu in dokazal, da so posamezne točke tega zakona šolstvu in učiteljstvu naravnost v kvar, obenem pa jasno in odločno zahteval, da se mora predvsem rešiti materialno vprašanje kranjskega učiteljstva. Spomnil se je pri tem tudi na vpokoje in vdove in stavil predlog, da se tudi tem nakaže primerna stanarina odnosno draginska doklada. (»Učit. Tov.« 1914., št. 10.).

Na vse je mislil, vsem je hotel pomagati in rešiti celotni učiteljski stan iz takratnega neznoznega stanja. Delal in storil je mnogo, da skoro več, kakor je mogel in bi ne miroval prej, da mu ni izbruh svetovne vojne prestrigel načrte in ukinil njegovo trudapolno in nesebično delovanje, ki je bilo posvečeno zgolj trpečim in preganjanjem.

S postankom svetovne vojne se je takorekoč zaključilo njegovo politično delovanje in od tedaj naprej je posvetil vse svoje moči le vzgoji in šoli, ki ga je po prevratu v priznanje njegovih velikih zaslug za učiteljstvo in šolstvo postavila na sedanje visoko in odgovorno mesto, katero zastopa v duhu demokratizma in globoki ljubezni do šole in učiteljstva, ne oziraje se na posamezne politične stranke, v čast in ponos celokupnemu slovenskemu učiteljstvu.

Rado Grum.

V šoli vladaj ljubezen, a ne strah.
E. G.

Gangl — Sokol.

Ustanovitelj Sokolstva dr. M. Tyrš je s svojo globoko zamišljeno idejo ustvaril v češkem narodu trdno sokolsko organizacijo, ki ima dvojno široko nalogo: tehniško in idejno.

Tudi jugoslovensko Sokolstvo, ki je veren posnetek češkega, si deli delo v iste dve smeri. Obema je poverjena enako vredna naloga, zakaj niti brez prve niti brez druge ni popolnega Sokolstva.

Med sedanjimi najboljšimi delavci v sokolski idejni stroki je tudi tovariš brat Gangl, ki vrši po starostovega namestnika pri jugoslovenskem Sokolskem Savezu. V vrstah jugoslovenskih Sokolov

je malo mož, ki bi se bili tako poglobili v bistvo sokolske ideje in ki bi s tako vnemo in požrtvovalnostjo delovali v Sokolstvu kakor br. Gangl. Svoja prirodna talenta, govornišvo in pisateljevanje, je postavil v službo Sokolstva, enako tudi svojo vestnost in ljubezen do dela, zato mu ni nobena žrtev za Sokolstvo prevelika, nobeno delo pretežko, nobena pot predolga. Edina ovira pri tem delu mu je prevelika zaposlenost v službi in stanovski organizaciji, vendar ni dneva, ko bi br. Gangl ne žrtvoval vsaj nekaj svojega časa tudi sokolski organizaciji, da se točno pouči o tekočih sokolskih zadevah. Sokolska ideja mu je postala takorekoč njegov življenjski smoter, zato prepričevalno in navdušeno zastavlja za njo svojo besedo in pero. V globini svoje duše prepričan, da je sokolska misel za napredek in porast našega naroda in naše države eminentne važnosti, deluje z vsemi svojimi močmi za razvoj sokolske organizacije, da bi zavzela čim širše plasti našega naroda, da bi se končno uresničil izrek: Kdor Jugosloven — ta Sokol! Sokolska načela so mu sveta in se po njih ravna na vseh potih svojega življenja, dasiravno mu je bilo v prejšnji dobi sokolsko prepričanje v veliko škodo, zakaj tudi brat Gangl je moral okusiti grenak kruh preganjanja.

Aktivno delovanje br. Gangla v sokolstvu pričena za časa njegovega službovanja v Idriji, kjer je bil leta 1910. izvoljen za predsednika društva »Sokolski dom v Idriji«. Istega leta so se združila notranjska sokolska društva v lastno župo, ki je imela svoj sedež v Idriji. Na ustanovnem župnem občnem zboru, dne 20. februarja 1910 v Logatcu, je bil brat Gangl izvoljen za prvega župnega starosta. Z njemu lastno energijo in vnemo se je lotil sedaj sokolskega dela. Ustanovil je lepo urejeno župno pisarno, katere vodstvo si je pridržal sam in pridno deloval za izpolnitev župne organizacije.

Znameniti so njegovi govori, ki jih je imel ob raznih prilikah kot župni starosta. Z ognjevitostjo besedo je izpodbujal Sokole in narod k narodnemu in sokolskemu delu. Do podrobnosti je preštetil Tyrševe spise in se poučil o bistvu sokolske misli, ki jo je vedno in povsod možato zagovarjal in navdušeno priporočal. Uživel se je popolnoma v sokolsko življenje in ves prosti čas žrtvoval sokolskemu delu in sokolski družbi, v kateri se je počutil najusrečnejšega. To sokolsko življenje mu je tako priljubilo Idrijo, da jo je s težkim srcem zapustil, četudi sicer razmere niso bile najugodnejše, saj je gospodovalo takrat v Idriji naduto nemško uradništvo pri rudniški upravi in imelo povsod glavno besedo. Sokolsko članstvo je brata Gangla bratsko vzljubilo in ga spoštovalo, o čemer priča, da je bil leta 1911. izvoljen za društvenega starosta, katero mesto je obdržal do odhoda iz Idrije.

Delovanje Idrijske Sokolske župe in Sokolskega društva pod vodstvom brata Gangla je bilo vzorno in uspešno. Župa je prejelala poleg župnih zvezov sokolske dneve, ki so bili posvečeni resnemu sokolskemu delu. Predavanja ob takih prilikah je poleg drugih opravljal br. Gangl, zlasti o razlaganju sokolske ideje. Izvršila sta se dva župna vaditeljska tečaja z najboljšimi uspehi, in tudi pri teh je prevzel br. Gangl pouk o sokolski misli.

Takoj v prvem letu svojega obstanika je izdajala župa svoj »Vestnik«, ki je izhajal dve leti samostojno, potem pa se je leta 1912. združil s »Sokolskim Vestnikom«, ki je bil glasilo Sokolskih žup Ljubljana I., Kranj, Idrija in Novo mesto. Naravno je, da je tudi brat Gangl pridno sodeloval pri teh sokolskih listih. Priobčil je več spisov in manjših notic, od prvih omenjamo: »Brat starosta otvarja odborovo sejo«, »Beseda funkcionarjem«, »Tekmovanje«, »Jezik očistiti peg« in »V novo življenje«. Zadnji članek, napisan tik pred svetovno vojno, pozivlja Sokolstvo k pravemu pojmovanju sokolske misli in k vztrajnemu delu. V »Sokolskem Vestniku« l. 1912. je priobčil dve krasni sokolski pesmi: »Pesem Sokolov« in »Pesem iz bodočih dni«. Ob 50letnem jubileju slovenskega Sokolstva l. 1913., ko bi se moral vršiti III. slovenski vsesokolski zlet v Ljubljani, je napisal br. Gangl v dr. Murnikovem »Slovenskem Sokolu« pod naslovom »V jubilejsko leto slovenskega Sokolstva« uvodnik, v katerem navdušuje članstvo za priprave na zlet, ki je pa bil prepovedan. Svetovna vojna je ustavila vse sokolsko delo za dobo petih let.

Ko so se po prevratu nekoliko pomirili duhovi, so se zbrali nekateri Sokoli v Ljubljani, med njimi tudi brat Gangl, da organizirajo in vzpostavijo zopet so-

kolsko delo. Dne 6. januarja 1919 so sklicali informativni sestanek slovenskega Sokolstva. Udeležba na sestanku je bila mnogobrojna. Brat Gangl je imel dva referata, in sicer: »Združenje Sokolstva v jugoslovensko Sokolstvo« ter »Izobraževalno delo«. Poverili so mu načelstvo izobraževalnega odseka in časnikarskega odseka, ki sta se ustanovila v področju »Slovenske Sokolske Zveze«. Brat Gangl je takoj sestavil poslovnik za izobraževalni odsek in pričel z intenzivnim delom v Zvezi. Na občnem zboru dne 15. junija je podal temeljito poročilo o izobraževalnem delu in je bil vnovič izvoljen za načelnika izobraževalnega odseka.

V letu 1919. je začelo zopet izhajati glasilo »Slovenske Sokolske Zveze« pod imenom »Sokol«. Brat Gangl mu je bil prvih pet mesecev urednik, ki je dal listu trdno podlago in pravo smer, pozneje je zaradi preoblih poslov moral odločiti uredništvo. Za list je napisal globoko zamišljen uvodnik »Zmaga — svoboda!« in članek »Sokolstvo in izobrazba«, poleg tega je priredil za list mnogo krajših člankov in notic. Sodeloval je tudi pri ustanovitvi lista za sokolsko mladino »Sokolice« in priobčil v prvem letniku dve pesmi: »Sokolice, bratje mili« in »Tabor«. Sploh je bil brat Gangl duša vsega dela v Zvezi in pri pripravah za prvi sokolski Sabor, ki se je vršil na Vidov dan 1919. v Novem Sadu. Tudi na Saboru je brat Gangl sodeloval v večih odsekih in bil izvoljen kot odbornik v Savezno starešinstvo, katero mesto je zavzemal dve leti. Na glavni skupščini v Osijeku l. 1921. je bil izvoljen za namestnika staroste J. S. S., katere funkcije vrši še danes. Vsešten — kakor pri vsakem svojem delu, je tudi v sokolskih poslih. Predvarno, a odločno zastopa svoje stališče, ki je pa vedno v skladu s sokolskimi načeli, zato uživa v sokolskih krogih široko naše domovine visoko spoštovanje in simpatije. Pa tudi med češkimi Sokoli je br. Gangl poznan in priznan Sokol, tudi v tujini znajo ceniti njegovo delo za Sokolstvo.

Kot priznan mladinski pisatelj je vsa leta, odkar izhaja mladinski sokolski list »Sokolice«, zvest njegov sodrudek. Poleg že omenjenih spisov in pesmi je napisal za »Sokolice« še pesmi: »Domovina« in »Sokolice Aleksandru« in spise »Sokol sem in Sokol ostanem«, »Iz knjige Sokolstva«, »Ena domovina in v njej le eno Sokolstvo« ter »Naša skupna vez — sokolska ideja«, v katerih mladini primerno razlaga sokolsko idejo. Sodeluje pa tudi pri sokolskem listu »Sokolski Glasnik«, v katerem je priobčil v spomin prvemu starosti dr. Oražna pesem: »Ob grobu br. staroste dr. Oražna« ter članke: »Bela Ljubljana vas pričakuje in pozdravlja«, ob priliki I. jugoslov. vsesokolskega zleta, idejni članek: Naš človek in nekrolog po pokojnem dr. I. Tavčarju.

Razume se, da brat Gangl ob prvem vsesokolskem zletu v naši novi domovini leta 1922. ni stal križem rok brez dela. Sodeloval v zletnem odboru, je požrtvovalno deloval za časa priprav v zletni pisarni in vestno opravljal uredniške posle pri »Sletske Vestniku«, med zletom samim pa je priskočil na pomoč, kjerkoli je bilo treba. Še težjo nalogo pa je prevzel po zletu s tem, da je sprejel uredništvo »Spomenice o I. jugoslovenskem vsesokolskem zletu«. Prvi zvezek obširnega dela je že izšel in kaže, da bo delo pod souredništvom br. Gangla stvarno in umetniško na vrhuncu.

Brat Gangl je tudi sodrudek pri sokolskem koledarju, ki je prej izhajal pod imenom »Slovenski sokolski koledar«, od leta 1920. pa kot »Jugoslovenski sokolski koledar«. Njegovi spisi so: »Naša zavednost« (l. 1914.), »Br. dr. Oražen in br. Miha Verovšek« (l. 1922.), »Na pot v Ljubljano« (l. 1922.), »Hočem!« (l. 1923.). Ganglovo literarno delo v Sokolstvu je torej precej obširno in vselej temeljito. Da tudi Čehi visoko cenijo njegove sokolske spise, pričajo laskave ocene, ki so jih prinesli že večkrat češki sokolski listi. Najboljši dokaz o tej trditvi pa je gotovo češki prevod članka »Hočem!« iz letošnjega koledarja, priobčen v uradniškem glasilu Češke Obce Sokolske »Vestnik Sokolsky«.

Podrobnega dela, ki ga vrši br. Gangl za Sokolstvo, ni mogoče opisati, ker ga je preveč in je mnogokrat neopazeno. Jugoslovensko Sokolstvo preko širne naše domovine ima ob 50letnici br. Gangla samo eno željo: naj bi energija in ona goreča ljubezen br. Gangla do Sokolstva ne izginila nikdar! Zdravo!

Ivan Bajželj.

Šola je mrtva, če je učitelj brez duha in čustva.
E. G.

Organizator slovenskega šolstva po prevratu.

Pod bivšo šolsko upravo je bilo slovensko šolstvo pravcata pastorka, kakaj nikoli ni uživalo tistega razmaha, ki smo ga upravičeno zahtevali v nešteti slučajih z ozirom na število slovenskega naroda in v primeri z drugimi avstrijskimi narodi.

Kako vse drugače in z veliko ljubeznijo je prejšnja šolska uprava skrbno negovala nemško šolstvo po naših lepih slovenskih krajinah, zlasti na Koroškem in južnem Štajerskem! Nadarjeno našo šolsko dečo so mučili z nemščino, da bi si preveč ne bistrila svojega čilega, do vzetnega duha v umiljivi, blagolasi materinščini. Šolske oblasti so nam s pogostimi razpisi in odredbami zabranjevale narodno vzgojo mladine, ker so se tedanj državnji krmilarji bali narodno zavednega naraščanja...

Posebno na bivšem Kranjskem so bila trnjeva pota in težki boji vselej ob ustanovitvi kake nove slovenske šole ali kadar je šlo za razširjenje že obstoječe šole v večrazrednico. Zato pa osnovno šolstvo ni bilo na isti višini razvoja, ki bi na njej moralo biti po številu šolske deče.

Pred svetovno vojno je bilo na Kranjskem 385 osnovnih šol s 1101 razredom, od teh 345 slovenskih, 2 slovensko-nemški in 38 nemških šol, ki jih je obiskovalo 83.072 otrok tako, da je prihajalo povprečno na vsak razred 75 otrok. V tako prenapolnjenih razredih pač ni bilo pričakovati ugodnih učnih uspehov, posebno na štirirazrednicah, kjer smo mučili šolsko mladino (na deželi!) z nemščino, ki je po učnem načrtu ugrabljala kar po pet, šest ali sedem tedenskih učnih ur!

In slovensko napredno učiteljstvo! Z gnevom v srcu se spominja onih časov, ko so mu kratili svobodo in jemali ugled med narodom, ko so mu rezali ovsen kruh, ko so mu — »numerirali kosti!« Pa značajno učiteljstvo ni klonilo, ostalo je — združeno v »Zavezi« — nemajno na strani svojih tovarišev-voditeljev, ki je med njimi v prvih vrstah korakal naš neustrašni zagovornik pravice in resnice, naš — Gangl.

Na vsakoletnih Zavezinih zborovanih — naših parlamentih — smo pozorno sledili njegovim temeljito zamišljenim razpravam, ki nas je v njih navduševal za vse pravično in lepo, ki je v njih z njemu lastno zgornostjo preudarjeno pa neusmiljeno bičal vse krivice, ki so se dogajale bodisi šolstvu bodisi učiteljstvu, pa naj so te prihajale od koderkoli! Še imamo v živem spominu njegov obširni govor, ko je leta 1900. na XXII. glavni skupščini v Novem mestu stvarno razpravljalo o § 1. državnega šolskega zakona.

Mož, ki se je vedno potegoval za pravico, pošteno delo in ugled slovenskega učiteljstva, je moral med vojno trpeti mučno preganjanje kot »politično nezanesljiv«; toda pravica, ki je bila še vedno in povsod zmagovalka, je tudi tu zdobila vse zahrbtnje spletke, udušila krivico in mu prinesla vsaj del zadoščenja.

Po prevratu leta 1918. je zasijalo zlato solnce težko pričakovane svobode narodnemu šolstvu in slovenskemu učiteljstvu in tudi Ganglu. V ujedineni jugoslovanski državi smo vzradoščeni in kakor prerajeni prvič prosto zadihali pod svojim jugoslovanskim kraljem, ki je postavil Gangla na čelo narodnega osnovnega šolstva na bivšem Kranjskem in v Prekmurju in imenoval za višjega šolskega nadzornika njega, ki ga dičijo vse lepe lastnosti, ki ima razum in srce za razvoj in napredek narodnega šolstva.

S pomlajenimi silami se je Gangl oprl pri organizacijskega dela na šolskem in prosvetnem polju. Jedva smo se začeli uživljati v nove razmere, že ga vidimo na delu za preustrojitev šolstva in narodne vzgoje. S tovarišem, okrajnim šolskim nadzornikom Fleretom, je sestavil »Načrt za preustrojitev narodnega šolstva«, ki je izšel leta 1919. in ki določa temeljna načela za narodno in narodno višje šolstvo ter za izobrazbo in pravno stališče učiteljstva teh šol. Za nujno dolžnost je smatral poziv vlade v Beograd k anketi za sestavo šolskega zakona (leta 1921.), kjer so upoštevali njegova stvarna razmotrivanja in utemeljene predloge.

Višji šolski svet je po Ganglovih priporočilih in navodilih pošiljal v slovenski del Koroške zavedno slovensko učiteljstvo, ki je radovoljno hitelo na izpraznjena učna mesta na tamošnjih osnovnih

šolah ter marljivo poučevalo koroško slovensko mladež in z njo v idealno narodnem navdušenju uprizarjalo slovske igre, gledališke predstave in izlete, zunaj šole pa prirejalo narodne veselice in ljudske shode, ki je na njih bodrilo koroški narod in ga pripravljalo za plebiscit. Žal, da so se te volitve pod nečutenim nemškim in italijanskim terorizmom izvršile v prilogi republiki Avstriji!

V Prekmurju je nadzornik Gangl izgnal madžarsčino iz osnovnih šol tam, kjer kompaktno prebiva slovensko ljudstvo, v vse šole pa je uvedel slovenščino. Madžarsko in madžaronsko učiteljstvo se je povečini umaknilo na Ogrsko, na mesto njih pa je prišlo slovensko učno osebje. Kjer so kazale potrebe, tam je Gangl ustanavljal nove šole ali že obstoječe razširjal v večrazrednice; žal, da v zadnjem času iz budžetnih ozirih ne more nadaljevati tega posvetnega dela tako, kakor mu velevala srce in volja. Vse prekmursko učiteljstvo, ki je službovalo pod madžarsko naučno upravo in ostalo na svojih službenih mestih, se je moralo podvreči dopolnilnemu usposobljenostnemu izpitu iz slovenščine. Medtem ko je bilo leta 1920, v Prekmurju 81 osnovnih šol s 158 razredi, ki jih je obiskovalo 13.054 otrok tako, da je prihajalo povprečno na vsak razred nad 80 otrok, je tam danes 90 osnovnih šol z 208 razredi, ki jih obiskuje 14.041 otrok in prihaja povprečno na vsak razred nekaj nad 55 otrok. Med temi osnovnimi šolami so 3 nemške in 14 madžarskih, ki pa se tudi v njih poučuje slovenščina kot predmet.

V prid in razvoj narodnemu šolstvu v Prekmurju je nadzornik Gangl izposloval narsikako izdatno gmotno podporo iz državnih sredstev. V svojem blagem srcu pa gotovo goji lepe načrte za pozidigo prekmurskega šolstva že v bližnji bodočnosti, zato je upati, da ga bo država tudi v bodoče podpirala v njegovih plemenitih stremeljenjih.

Na bivšem Kranjskem naj nam v nastopnem pokaže statistika razvoja osnovnega šolstva pod Ganglovim nadzorstvom. — Od prevrata pa do konca leta 1922, je bilo nanovo ustanovljenih 10 osnovnih šol; število razredov in vzorednic se je zvišalo za 339. Od 405 osnovnih šol s 1440 razredi in vzorednicami je 374 slovenskih, 1 srbska (Bojanec), 11 nemških in 19 slovensko-nemških. Šole obiskuje 79.250 otrok tako, da

prihaja na vsak razred povprečno po 55 otrok. Pred prevratom je bilo na bivšem Kranjskem 143 enorazrednic, 98 dvorazrednic, 41 trirazrednic, 38 štirirazrednic, 22 petrazrednic, 13 šestrazrednic, 1 sedemrazrednica in 5 osemrazrednic; danes imamo 129 enorazrednic, 110 dvorazrednic, 36 trirazrednic, 34 štirirazrednic, 47 petrazrednic, 33 šestrazrednic, 1 sedemrazrednico in 15 osemrazrednic. — V kratki dobi 4 let je to pač lep napredek v razvoju narodnega osnovnega šolstva.

Nadzornik Gangl je uspešno sodeloval tudi pri ustanavljanju javnih meščanskih šol in je ob prevratu zastavil svoj vpliv za razmah tega šolstva. Pred vojno je bilo na Kranjskem le dveje teh šol, nemška v Krškem in slovenska v Postojni, ki je sedaj — žal — pod Italijo. Po vojni je višji šolski svet ustanovil sedem novih javnih meščanskih šol, in sicer v Ljubljani 2 deški in 2 dekliški, na Jesenicah, v Ribnici in Trzinu, v Krškem pa je nemško preuredil v slovensko meščansko šolo. Tudi tu je pripisovati velik del zaslug nadzorniku Ganglu, ki se je vsikdar zavzemal za meščanske šole.

Posebno pri srcu je Ganglu razvoj in napredek strokovnega šolstva za nepolnočutno mladino. Petrazredno gluho-nemnico v Ljubljani je razširil v osemrazrednico, trirazredno pomožno šolo za slabo nadarjeno dečo v šestrazrednico s pripravljanim razredom, šola za slepe v Kočevju pa ima sedaj 2 razreda.

Tak je vsestranski razmah narodnega šolstva pod neumorno in smoteno delavnim višjim šolskim nadzornikom Ganglom v njegovem področju. Plemenit v duši, blag v srcu, vnet za vse lepo, dobro, pošteno in koristno, poln resnične ljubezni do domovine, kremenit značaj; tak stoji na čelu šolstva in učiteljstva svojih okrajev, zato ga vsak visoko ceni in spoštuje, posebno pa napredno učiteljstvo, ki mu je odkrito vdano iz dna duše z iskreno željo, naj ga Bog še dolgo ohrani v čvrstem zdravju v procvit narodne prosvete in zgledega narodnega šolstva!

Ferdo Juvanec.

Ošabnost in prezirljivost med tovariši in tovarišicami je znak plitvega uma ali visoke domisljivosti.

E. G.

Ilustrovani učiteljski koledar za l. 1924.

Glavni Odbor Udruženja Jugoslov. učiteljstva v Beogradu naznanja, da izda 1. decembrom t. l. UJU svoj koledar, ki o obsegal poleg običajne koledarske sebine tudi: članke najznamenitejših slovnih jugoslov. pedagogov, slike t. j. jugoslov. pedagogov, njih biografije in biografsko navedena pedagoška dela; forizme svetovnih in jugoslovanskih pedagogov; pedagoške Maticе v naši krajevini in dela, ki so jih izdale; slike slovnih učiteljskih prosvetnih in organizacijskih delavcev; statistiko jugoslovenskih šol, učiteljstva in dece v kraljevini in izven nje; nastave šolskih in prosvetnih zakonov; na red, ki so v veljavi v pomembnih pokrajinah in izčrpi iz njih, ki o v veljavi za vso državo; bibliografija odobnih jugoslov. pedagoških in šolskih knjig, pedagoških in mladinskih listov; aslovi in kraji šolskih oblašev in nadzornikov; izčrpek iz zakona o taksah d., itd.

Koledar bo tiskan s cirilico in latinsko, v srbskem, hrvatskem in slovenskem jeziku. Obsegal bo do 15 tiskovnih pol velikega formata in bo stal za predplačnike in naročnike vnaprej 20 Din, pozneje pa več.

Denar se oddaja okrajnim učiteljskim društvom pod imenom »Koledar UJU« ali pa direktno Pov. UJU v Ljubljani. Pozivamo okrajna učiteljska društva, da nabirajo naročnike za koledar! O tem dolo okrajna društva še posebno okrožnico! Zadnji rok je do 15. novembra, ker izide koledar že s 1. decembrom t. l.

Koledar je važna podlaga za bodočo jugoslovensko pedagoško enciklopedijo, za biografski leksikon jugoslovenskih pedagogov in za zbiranje jugoslovenske pedagoške bibliografije.

Tovarišice in tovariši! Podprimo veliko kulturno delo in usmerimo tudi mi svoj korak z UJU — h kulturnemu ujedenju.

Naročite koledar UJU!

POVERJENIŠTVO UJU V LJUBLJANI.

Ugledno Ravnateljstvo lista »Edinost«, Trst. V primerno ravnanje se javlja naslovljenemu ravnateljstvu, da se odlaga izvrševanje odloka podpisane prefektore z dne 22. tek. meseca, št. 041—5323, tičočega se obveznosti dvojezičnega izhajanja listov, ki se v tej pokrajini objavljajo v neitalijanskem jeziku. — Prefekt: Crispo Moncada.

Naše narodno prosvetno delo.

PRVI NARODNO - PROSVETNI ODSEK PO NOvem POSLOVNIKU.

Tovariš nadzornik Rus je pri okrajnem učiteljskem društvu za Kranjski okraj na zborovanju dne 12. septembra t. l. obširno poročal o pomenu in namenu okrajnega narodno-prosvetnega odseka.

Društvo je sprejelo nato sledeče predloge:

1. V zmislu člena 58. poslovnika za odseke UJU poverjeništvu Ljubljana osnuj učiteljsko društvo za Kranjski okraj

Okrajni narodno - prosvetni odsek, ki dajaj inicijativo centrali in izvaja delo v podrobnem v svojem področju po navodilu centrale.

2. Učiteljstvo v okraju poročaj temu odseku prav na kratko in takoj po uprizaritvi o vsaki šolski prireditvi, o mladinskih igrah in spevoigrah z namenom, da jih odsek priobči v našem stanovsko-političnem glasilu v svrhu statistike in vse-splošnega pregleda.

3. Narodno-prosvetnemu odseku v Ljubljani se naroča, da začne takoj sestavljati seznam slovenskih mladinskih iger in spevoiger, in sicer s kratko, a pregledno vsebino. Te podatke naj dobiva z onih šol, kjer so se te igre že uspešno priredile.

O p o m b a: Ustanovitev okrajnih narodno-prosvetnih odsekov je zelo pozdravljiva, ker se bo s tem naše delo zelo podkrepilo. Za princip je vzeti, da naj ne bo v odseku preveč članov, naj bodo taki, ki se zanimajo in delujejo na tem polju in kar je poglavito, da so blizu skupaj, ker sicer jim je težko pogosto sestajanje in delovanje. — Ta princip se bo moral uveljaviti tudi pri novi sestavi centralnih odsekov, ker isti le radi finančnih težko ne morejo delovati. — V kratkem pričnemo izhajati knjižnica »Šolski oder«, ki bo kazipot našim odrom, kaj naj uprizarjajo in jim bo hkrati nudila igre. — V zadnjem času smo doznali za mnogo uprizaritev na šolskih odrih, o katerih se sploh ni poročalo našemu listu. Prosimo tovariše okoliških šol, da v prihodnje to store. Uredništvo.

— **Več šolskih vodstev nas prosi,** da bi jim dali vzorec za premakljivi šolski oder, ki je čim cenejši in najpripravlnejši. Prosimo one tovariše, ki imajo kakršne pripravne načrte in tozadevne nasvete ter izkušnje, da bi nam jih vpslali, da bomo lahko povpraševalcem ustregli.

Šolski odri in pevski zbori.

— **po Iz Postojne.** V nedeljo, dne 14. oktobra je naša mladina igrala »V kraljestvu palčkov«. Uprizoritev je bila tako popolna, kakor je menda še ni videlo naše mesto. Igra kot taka je bila že dovoljkrat ocenjena. Avtor Ribičič bi bil pri nas na lastne oči mogel videti nje triumi! Jedro mehke pravljice — ljubezen do matere — je božalo male in izživalo solze velikim. Vsestransko mojstrsko prirejeno uprizaritev, ki nas je kar očarala, je pripravil g. Mirko Pikel. Za svoj brezmejni trud naj sprejme s tega mesta vso zahvalo staršev sodelujočih otrok! V pomoč so mu bili g. Žorž ml., ga. Sobanova in ga. Buda. Tudi njim naša velika zahvala! S kulisami se je izkazal mojstra-umetnika g. Černigoj, z izdelki raznih sceničnih potrebščin pa nadarjeni g. Fr. Bizjak. In kaj naj rečem posamič o njih, ki so igrali? Ko so vendar bili vsi tako dobri, tako izvrstni, eden boljši kot drugi. Le petje — pa saj veste, mlada grla in zunaj je že mraz — le petje jim je bilo nekoliko pretežko; a na splošno se to niti ni opazilo, predvsem pa se je docela izgubilo v prelestni igri. Krono je po sodbi resnih opazovalcev nosil kralj, mali še ne osemletni Boris; norček, šegava Pavla pa je bil norček, ki bi delal čast velikomestnemu odru.

— **po Mala Nedelja.** Osnovnošolska mladina pri Mali Nedelji je vprizorila pod vodstvom učiteljstva v Društvenem domu 11. marca t. l. prireditev s sledečim sporedom: 1. Pozdrav šol. vod., 2. Petje: a) Slovenec sem, b) Slovenec, Srb, Hrvat, c) Naprej zastava Slave, 3. Otroška igra »Šivilja Klara«, 4. Živa slika, 5. Nastop »uniformiranih« »Mladih vojakov« s petjem in korakanjem. — Udeležba sijajna, nad 400 ljudi. Vkljub temu, da je bilo dobro pogoščenih nad 100 otrok, je ostalo čistega dobička 1200 Din. Občinstvo je bilo s prireditvijo zelo zadovoljno. — Dne 30. junija t. l. pa je priredilo malonadelsko učiteljstvo s šolsko mladino poučni izlet v Ljutomer. Od Male Nedelje smo šli peš v Križevce, kjer nam je tov. Herzog razkazal krajevne znamenitosti, predvsem opekarno, umetni mlin in umetno žago. Iz Križevc smo se peljali z vlakom v Ljutomer, kjer smo si pod vodstvom tov. Mikla ogledali v meščanski šoli razstavo risb in ženskih ročnih del, nadalje elektrarno in druge ljutomerske znamenitosti. Pred okrajnim glavarstvom je pozdravila mladina gosp. okraj. kom. dr. Mlinarja (gosp. okr. glav. je bil odsoten) in gosp. nadzornika Koropca. Popoldne se je vršila v Sokolski dvorani otroška predstava s istim sporedom kakor pri Mali Nedelji. Zvečer se je zadovoljna mladina z učiteljstvom med petjem in vriskanjem odpeljala domov na vozovih, katere so dostavili Malonadelski. — Da se je vršila predstava v Lju-

tomeru, se imamo zahvaliti vodji davčne oblasti gosp. Pernetu, postajenačelniku gosp. Komacu in ljutomerskim tovarišem Zacherlu, Miklu in Stoparju. Pri obeh prireditvah nam je bil v veliko pomoč tudi gosp. inženier Lupša. Trgovci gosp. Sattler iz Gornje Radgone je prispeval 200 Din. — Č.

Šolska ljudska predavanja.

— **pp V nedeljo, 28. oktobra 1923 smo imeli v Brezovici roditeljski sestanek v šoli.** Predaval je šolski voditelj Zdravko Mikuz: 1. O važnosti »Odpustnic«, 2. O vzgoji otrok. (Nadaljevanje.) 3. O položaju notranjskih, primorskih ter koroških Slovencev z resolucijo: Vsakemu narodu svoje pravice! Udeležba staršev je bila prav povoljna.

Književnost in umetnost.

Nove knjige in druge publikacije.

— **kpl. Poziv na pretplatu, saradnju i oglašivanje!** Dne 15. XI. o. g. naumico sam početi izdajati obiteljski i opci prosvjetni časopis »Dom i Škola«. List će izlaziti svakog 1. i 15. u mjesecu, a godišnja mu je pretplata 50 Din, za pola i četvrt godine razmjerno. Program mu je raditi na zbližavanju i popravljanju doma i škole, kao i na opće prosvjetnom dizanju našega naroda u svim manifestacijama kulture i morala. »Dom i Škola« će organizirati prosvjetan rad i prosvetne radnike u domovini, da se sa diletantskog, pojedinačnog i sporadičnog rada na području naše pučke prosvjete prede na općenit i sistematičan rad. »Dom i Škola« će pratiti i pomagati sav rad na općoj prosvjeti u našem narodu, te ga pribirati i bilježiti, tako, da će »Dom i Škola« biti jedini list te vrste u nas. Še ne će konkurirati nijednom prosvjetnom listu, nego će ih — šta više — krepko podupirati i raširivati svojom propagandom u narodu. Kako će »Dom i Škola« biti naš najrašireniji narodni list, to se oglašivanje u njemu samo po sebi preporučuje. Moli se za što obilniju saradnju, pretplatu i oglašivanje. Saradnja će se dobro honorirati. Pretplata, članci i oglasi šalju se potpisano. U Sotu, p. Sid. 20. X. 1923. — Stjepan Dobrinč, rav. učitelj — urednik »Dom i Škole«.

— **kpl. Planinski koledar za leto 1924.** je pravkar izšel. Razposlal se je vsem plačujočim naročnikom, in sicer priporočeno. Kdor ga ni dobil, naj se takoj obrne na Brunon Rotter, Maribor, Krekova 5. Koledar se ne bo dobival po knjigarnah.

— **kpl. Andersenove pripovedke.** Za slov. mladino priredila Utva. »Splošna knjižnica« št. 7. V Ljubljani 1923. Natisnila in založila Zvezna tiskarna in knjigarna. Strani 112. Cena broš. 12 Din, vez. 17 Din.

— **kpl. Dr. Lavo Čermelj: Boškovičev nauk o materiji — prostoru — času v luči relativnostne teorije.** Splošna knjižnica 61. 52 str. 8°. V Ljubljani 1923. Natisnila in založila Zvezna tiskarna in knjigarna. Cena (brez poštine) broš. 16 Din, vez. 23 Din.

— **kpl. Ivan Albreht: »Zelena livada«.** Ljubljana 1923. Izdala in založila A. H. & O. F. Cena trdo vezani knjigi 15 Din.

Ocene.

— **k Planinski koledar za leto 1924.** Uredil Fr. Kocbek — Gornji grad. Vsebinsko: Koledar. Hoja po gorah. Turistovski promet v obmejnem pogorju. Mednarodni brzojavni ključ. Narujte gorske cvetke. Znamenja v sili. Zdravstveni nasveti turistom. Slovensko planinsko društvo. Organizacija T. K. Skala. Organizacija Jugoslov. zimskošportnega saveza v Ljubljani. Hrv. planinarsko društvo. Hišni red v planinskih kočah. Odredbe za obisk planinskih koč. Seznam planinskih koč. Vodnik od koč do koč v Sloveniji. Planinske koč v zasedenem ozemlju. Vodnik za planinske kraje Slovenije. Planinski kraji v zasedenem ozemlju. Spominke knjige in štambiljke, seznam. Seznam slovenskih gora, prehodov in sedel. Planinsko slovstvo. Oglasi. — Slike in risbe: Vozli za vrv. Konj (Savinjske Alpe) 1803 metre. Pohorje. Julijske Alpe (A. Knafele). Karavanke. Savinjske Alpe. Ojstriča. Dom na Vršču.

— **k Andersenove pripovedke za mladino.** Priredila Utva. Naše mladinsko slovstvo, ki je dolgo časa spalo spanje pravičnega, se je začelo zadnja leta lepo razvijati. Deloma v izvirnikih, deloma v prevodih moremo nuditi mladini vsaj nekaj izbire. Tudi »Splošna knjižnica« je v

Najboljši nadzorniki so učenci.

E. G.

Neodrešena domovina in obmejno šolstvo.

— **r. Poitalijančenje slovenskih šol — akon!** Italijanski državni uradni list Gazzetta ufficiale št. 250, z dne 24. okt. 1923 objavlja kralj. odlok o šolski reformi. len 4. tega zakona se glasi: »V vseh udskih šolah kraljevine se vrši pouk v državnem jeziku. V občinah, v katerih se bičajno govori drugačen jezik, bo ta (jezik) predmet učenja v dodatnih urah. Pouk drugega jezika je obvezen za drugozične učence, za katere so starši ali izrševalci očetovske oblasti podali v začetku šolskega leta tozadewno vpisno izvo.«

— **r. Dvojezičnost slovanskih listov — odložena.** Dne 26. oktobra je prejelo ravnateljstvo tržaške »Edinosti« naslednji odlok: »Kr. prefektura tržaške pokrajine. 041—5394, Trst, 26. oktobra 1923.